

MEERZIJDIGE PARTIJDIGHEID EN ZELFAFBAKENING

Carine Van Hoecke.

**Eindopdracht Basisopleiding Contextuele Hulpverlening Leren over Leven.
Juni 2004**

Carine van Hoecke werkt als gestalttherapeute in een zelfstandige praktijk. Dit is haar eindwerk van 2004.

1. Inleiding.

Mijn interesse in het contextuele denken is gegroeid vanuit het ervaren van een gemis aan vaardigheden en achtergrond om met de context van de cliënt te werken vanuit de gestalttherapie, en verder vanuit de gedachtewisseling met collega- gestalttherapeuten die ook een contextuele opleiding hadden gevolgd.

Deze opleiding is ruimschoots aan mijn verwachtingen tegemoetgekomen.

Het contextuele gedachtegoed heeft me geholpen om mijn eigen referentiekader van waaruit ik met cliënten werk, te verstevigen.

Bepaalde fenomenen die ik bij cliënten vaststelde, maar waarmee ik onvoldoende therapeutisch kon werken, kregen een naam door de contextuele begrippen en een betekenis in een groter geheel. Dit maakte ze 'behandelbaar'.

Het ervaringsgericht werken met de contextuele begrippen door het werken aan ons eigen genogram en dus in onze eigen context, bevestigde de therapeutische waarde en de werkbaarheid ervan.

In dit eindwerk heb ik gekozen om de begrippen **meerzijdige partijdigheid** en **zelfafbakening** te behandelen.

De houding van de meerzijdige partijdigheid heb ik in mijn therapeutisch werken met cliënten als zeer vernieuwend ervaren.

Ook in mijn persoonlijk proces heb ik ervaren dat ik door de benadering vanuit de meerzijdige partijdigheid ruimte heb gekregen om verdiepend in mijn context te werken. De rode draad doorheen mijn persoonlijk proces tijdens de contextuele opleiding ging over zelfafbakening. Ik zag het als een mogelijke opdracht van dit eindwerk om het verband tussen de twee begrippen te onderzoeken.

Zowel doorheen de opleiding als ook nu bij het maken van dit eindwerk ben ik uiteraard ook blijven kijken doorheen mijn 'gestaltbril'. Het is immers ook mijn betrachting om in het werken met cliënten te zoeken naar een vruchtbaar samengaan van beide denkkaders en benaderingswijzen.

Ik zal in dit eindwerk ook proberen weer te geven hoe ik daarmee ben omgegaan en hoe ik daar nog steeds zoekende in ben.

2. Meerzijdige partijdigheid.

Contextuele therapie vertrekt vanuit het denkkader dat een mens bepaald wordt door zijn omgeving, door zijn context, door de relaties om hem heen, zelfs de relaties uit vorige generaties en de relaties die nog zullen komen (= zorg en verantwoordelijkheid naar de toekomst).

De mens leeft, bestaat in deze verbondenheid met zijn context.

Het werkterrein van de contextuele therapie is juist zorg blijven dragen voor en herstellen van deze verbondenheid, want zo kan de mens groeien naar werkelijke vrijheid en autonomie. Door zorg te dragen voor de belangen van de ander verwerft de persoon vertrouwen in een relatie en stelt het hem in staat zijn eigen belangen goed te onderscheiden en te verdedigen in relatie tot die ander (niet ten koste van) (= dialoog)

Het zich gevend – zorgend opstellen tav de ander maakt dat je zelf vrij wordt en recht verdient. Recht om te ontvangen vanuit de context.

Dit uitgangspunt maakt duidelijk dat we in de therapie er niet onderuit kunnen om met deze existentie rekening te houden, en daar tegenover een **positie** in te nemen als therapeut.

Problemen waarmee mensen in therapie komen kunnen steeds herleid worden tot deze basisgedachten.

De contextuele benadering kiest dus voor de houding van de meerzijdige partijdigheid als positie tav leden van de context van de cliënt. De meerzijdige partijdigheid is de basishouding van de contextuele hulpverlener. Het is dus een hulpverlenershouding. In relaties waarbij we zelf belangen te verdedigen hebben moeten we niet meerzijdig partijdig zijn.

Meerzijdige partijdigheid betekent dat de therapeut afwisselend partijdig moet zijn met alle leden uit de context van de cliënt waarop de therapie invloed heeft. Dat betekent dat de therapeut bereid moet zijn en betrokkenheid moet voelen om de geschiedenis, de context van ieder lid van de context van de cliënt te leren kennen, om zo de menselijkheid in iedereen te kunnen zien en te kunnen aanvoelen. Zelfs ook bij deze mensen die de cliënt op een destructieve manier hebben behandeld.

Zelfs als de cliënt erg is tekort gedaan door een belangrijke andere uit zijn context, blijft hij toch verbonden en van daaruit loyaal. Het is noodzakelijk dat we als therapeut respect tonen en erkenning geven aan de wezenlijke bestaans-elementen van de cliënt. Dan wordt onze relatie met de cliënt betrouwbaar. Zolang de cliënt niet zeker is of zijn loyaliteit tav zijn context door de therapeut erkend zal worden, zal hij daar energie in steken en in zekere zin zijn familie blijven beschermen. Pas als de therapeut kan duidelijk maken dat hij ook zorg heeft voor de anderen, kan de cliënt zich misschien meer laten gaan, eigen ruimte innemen en contact krijgen met eigen emoties, noden, behoeften (voeling krijgen met destructief recht).

"Wanneer het raamwerk van loyaliteit stevig is neergezet, kan men veilig de zoektocht naar grieven ondernemen...."

uit "Grondbeginselen van de contextuele benadering" Ivan Boszormenyi – Nagy (p.61).

Meerzijdige partijdigheid is dus niet louter een techniek maar is een oprechte authentieke houding van de therapeut. Hij moet zich ook werkelijk kunnen inleven in de verschillende leden van de context. Daarvoor is het noodzakelijk dat hij zelf zijn eigen balansen in zijn eigen relaties onder ogen kan zien en ermee kan werken. Als hij merkt dat hij in een bepaalde

situatie niet meerzijdig partijdig kan zijn, is het belangrijk om in supervisie te gaan kijken naar zijn eigen context. Dit hoort bij de verantwoordelijkheid en de deontologie van de therapeut.

"De therapeut wordt een pleitbezorger voor allen die tot de basale relationele context behoren, dat wil zeggen : de meer generaties omvattende grootfamilie, waartoe ook de overledenen worden gerekend. Deze stellingname lijkt simplistisch. Maar het openstaan voor meer dan één kant is een van de grootste bronnen van weerstand. Alle mensen zijn geneigd de wereld te bekijken vanuit een houding van vooroordelen, waarbij anderen impliciet tot zondebok worden gemaakt. Het is nooit eenvoudig voor een therapeut een schijnbaar monster, zoals een ouder die zijn kind misbruikt, te ontschuldigen. Om de positie van meerzijdige pleitbezorger te verkrijgen, gebruikt de therapeut zijn betrokkenheid voor het zoeken naar en het gebruik maken van de vertrouwensbronnen in de familie. Deze betrokkenheid wordt niet in woorden uitgedrukt, maar wordt zichtbaar in het handelen van de therapeut, die vanaf het eerste ogenblik dit verbindende doel voor ogen heeft en die van elke actie afziet die dit doel zou tegenwerken."

uit "Grondbeginselen van de contextuele benadering" Ivan Boszormenyi – Nagy (p 55)

De houding van de meerzijdige partijdigheid heb ik ervaren als zeer vernieuwend in mijn therapeutisch werken met cliënten.

Aanvankelijk werkte ik eigenlijk vanuit de overtuiging dat ik steeds heel erg partijdig moest zijn met de cliënt. Dit vanuit de nood en het recht van de cliënt om begrepen, ondersteund en geaccepteerd te worden. Dit maakte echter dat ik ofwel niet betrokken was op de andere mensen uit de context van de cliënt, ofwel dat ik mijn gevoel van betrokkenheid met andere familieleden niet steeds een plaats kon geven. Ik beschikte niet over de juiste 'tools' om de anderen uit de context erbij te betrekken. Schuchtere pogingen daartoe leidden soms tot het mij toe-eigenen van het mandaat om zelf 'tribunaal' te zijn, te oordelen over de balansen in de relaties van de cliënt en zijn context. Dit had soms voor gevolg dat de cliënt zich in de steek gelaten voelde, dat ik geen ruimte meer had om mijn betrokkenheid naar de cliënt over te brengen en dat het contact verstoord was.

De meerzijdige partijdigheid helpt om partijdig te kunnen zijn daar waar nodig, daar waar alle betrokkenen er ook recht op hebben. Belangrijk hierbij is ook gevoel te hebben voor timing. Daarvoor moet de therapeut zich goed bewust zijn voor wat er nodig is in het veld tussen hem en de cliënt.

De meerzijdige partijdigheid is een hulpmiddel, een methodologie om vorm te geven aan een belangrijk uitgangspunt van de contextuele benadering, nl. het niet enkel gericht zijn op pathologie, maar vooral op mogelijkheden, potenties in de relaties tussen mensen. Het gericht zijn op pathologie verstart, stagneert energie. Het gericht zijn op mogelijkheden mobiliseert energie, doet bewegen.

Meerzijdige partijdigheid gaat uit van de helende kracht van verantwoordelijkheid, van het feit dat mensen er baat bij hebben als ze hun verantwoordelijkheid opnemen

"Het belangrijkste methodologische principe van contextuele therapie – veelzijdig gerichte partijdigheid- gaat uit van een helende kracht van verantwoordelijkheid, die wordt verkregen

door van ieder familielid de balans en het grootboek van geven-en-nemen en hun consequenties onder ogen te zien."

uit "Tussen geven en nemen" Ivan Boszormenyi – Nagy en Barbara R. Krasner (p.111).

In de praktijk breng ik meerzijdige partijdigheid in contact met de cliënt:

- door mijn betrokkenheid te benoemen, mijn zorg te uiten, te bevragen naar de andere leden van de context. Door ze te benoemen geef ik ze een plaats.
- door leden van de context te betrekken, vb. ook uit te nodigen voor gesprekken (al dan niet samen met de cliënt), uiteraard in overleg met de cliënt.
- door met de belangen van alle leden rekening te houden.
- door in mijn partijdigheid met de cliënt toch nauwgezet mijn taalgebruik te verzorgen, vb. kwaadheid van de cliënt tav een lid van de context wel te accepteren en te ondersteunen, zonder zelf de ander te beledigen of erover een oordeel te vellen.

De bedoeling van de meerzijdige partijdigheid is dus de dialoog tussen familieleden te stimuleren om hun balansen van billijkheid en onbillijkheid te bekijken en zodoende terug te herstellen. Dit aspect van de meerzijdige partijdigheid brengt me dichterbij mijn tweede thema, nl. 'zelfafbakening'

3. Zelfafbakening

3.1 Zelfafbakening van de cliënt.

Om te komen tot zelfafbakening hebben we de dialoog nodig. Zelfafbakening gebeurt steeds in relatie met de andere, met de omgeving. Het is het vermogen om zijn/haar individuele 'zelf' te definiëren, het in contact komen met de eigen behoeften en noden en deze kunnen realiseren, rekening houdend met het effect op de omgeving/op de ander, dus zonder de ander tekort te doen.

Door de houding van de meerzijdige partijdigheid krijgt de cliënt vertrouwen in de relatie met de therapeut en dus meer ruimte om aandacht en energie te geven aan eigen behoeften en noden en aan het onderkennen van zijn destructief gerechtigd zijn. Als de therapeut erkenning kan geven aan de loyaliteitsbanden van de cliënt krijgt de cliënt ruimte voor zichzelf. (**moratorium**) Hij wordt even vrijgesteld van het geven aan de ouders zodat hij kan werken aan zijn deparentificatie.

Tijdens het moratorium heeft de cliënt recht op partijdigheid van de therapeut. Maar juist door de meerzijdige partijdigheid van de therapeut kan de cliënt dat toelaten omdat deze houding vertrouwen geeft. De cliënt weet immers dat na de partijdigheid met hem/haar de therapeut partijdig kan zijn met de familieleden. Het moratorium is eigenlijk een noodzakelijke stap in de zelfafbakening.

Door daarna partijdig te kunnen zijn met de andere familieleden, staat de contextueel therapeut model voor het gericht zijn op mogelijkheden, op hulpbronnen in relaties. Hij toont de cliënt hoe het kan. Dit kan de cliënt uitnodigen en stimuleren om, wanneer hij daar klaar voor is, zijn aandacht terug naar de context te richten en dus in dialoog te gaan (vanuit zijn zelfafbakening als volwassen persoon). Zo wordt zelfafbakening tot stand gebracht.

3.2 De zelfafbakening van de therapeut.

Vanuit de meerzijdige partijdigheid heeft de therapeut oog voor ieders positie, ook die van hemzelf. Door de houding van de meerzijdige partijdigheid maakt hij zijn plaats als therapeut ook duidelijk voor de cliënt en diens context. Ze geeft de therapeut stevige handvatten die helpen om van daaruit voeling te blijven houden met wat in de context nodig is.

De meerzijdige partijdigheid helpt mij om mijzelf als therapeut af te bakenen, om me 'aware' te blijven van mijn verantwoordelijkheid en deontologie als therapeut. Ze geeft me handvatten om me niet eenzijdig te laten meevoeren door het appél dat de cliënt soms doet op mij. Dat appél triggert immers soms het geparentificeerde kind in mij, het 'zorgende kind' in mij dat zeer scherp aanvoelt wat de ander (de cliënt) nodig heeft en dat ook zelf verlangt naar erkenning (de goede therapeut/ouder te zijn). Dit kan dan leiden tot een soort 'ongepaste solidariteit'.

Men is partijdig vanuit een zeer goed begrijpen en aanvoelen, vanuit het zich kunnen inleven in de cliënt, maar zonder eigenbelang. Solidariteit ontstaat eerder vanuit 'het samen aan één zelfde doel werken', waarin belangen van de twee partijen verweven zitten. Wanneer ik de cliënt benader vanuit mijn parentificatie spelen eigen persoonlijke behoeften mee, behoeften die niet passen in de therapeutische context, maar die thuishoren in mijn context van mijn gezin van herkomst.

De 'ongepaste solidariteit' kan de cliënt deloyaal maken en hem verhinderen om gerechtigde aanspraak te verwerven in de relaties in zijn eigen context. Dit sluit niet uit dat ik als therapeut in mijn partijdigheid naar mijn cliënt wel erkenning en ondersteuning mag geven. Door mijn meerzijdige partijdigheid blijf ik echter de ouder van de cliënt de juiste plaats geven en zo wordt de cliënt niet deloyaal.

Het duidelijk bewust zijn van mijn verantwoordelijkheid en deontologie als therapeut helpt mij om bewust te blijven van mijn parentificatie en helpt me mezelf af te bakenen in functie van wat de cliënt in deze situatie nodig heeft. Het werkt als een soort referentie.

Door de zelfafbakening van de contextueel therapeut vermindert ook het 'goeroe- gehalte' dat cliënten soms wel aan therapeuten toekennen. Dit goeroe- gehalte heeft volgens mij ook met deze parentificatie (overdracht – tegenoverdracht) te maken. Dat de cliënt de therapeut tot goeroe maakt heeft te maken met een diep verlangen naar 'de wijze', de ideale moeder of vader, die het voor hem weet, die voor hem zorgt, voor wie hij de moeite waard is. De therapeut die zichzelf tot goeroe laat maken (of zichzelf zo profileert) heeft een grote nood aan de onvoorwaardelijke erkenning, die hij in zijn eigen context onvoldoende heeft gekregen. Hij belandt hier dus in een kinderlijke behoefte.

In zo'n therapeutische relatie wordt de verdienste bij de goeroe- therapeut gelegd. De therapeut die zichzelf afbakt en de verantwoordelijkheid terug bij de cliënt en zijn context legt stimuleert de cliënt tot volwassenwording. De verdienste ligt dan bij de cliënt en diens context (zelfvalidatie). De verantwoordelijkheid voor het bewaken van dit proces ligt bij de therapeut. Hij mag daar zelf mee worstelen, maar dient daarbij steeds bereid te zijn tot zelfreflectie en tot supervisie.

Ik wil hier wel benadrukken dat ik dit thema niet wil uitdiepen. Het 'goeroe'-fenomeen heeft zeker en vast nog met andere factoren te maken dan met zich herhalende parentificatie.

4. Gestalt en contextuele therapie

Binnen de gestalttherapie zegt men ook dat de cliënt met gans zijn situatie in therapie komt. Met situatie wordt bedoeld : de cliënt in wisselwerking met zijn omgeving. Gestalttherapie helpt de cliënt om zijn wereld gestalte te geven. De wisselwerking organisme – omgeving verloopt in een gebied dat noch het één is en noch het ander, het is beide.

Volgens de gestalttherapie komt de cliënt in therapie wanneer de wisselwerking organisme – omgeving niet goed (bevredigend) functioneert, wanneer de cliënt daar vast zit.

Ons bestaan is de wisselwerking organisme- omgeving. Ook hier binnen de gestalttherapie impliceert deze definitie dat de therapie dus invloed zal hebben op de omgeving / context van de cliënt.

Contextuele therapie geeft m.i. door de meerzijdige partijdigheid een duidelijker beeld aan de context van de cliënt. De leden krijgen een positie.

De cliënt wordt zich zodoende in de therapie ook bewust van het feit dat de therapie implicaties zal hebben op de context. Dit is een feit (geen keuze) waar we deontologisch toe verplicht zijn om de cliënt daarvan op de hoogte te brengen.

De invalshoek van de meerzijdige partijdigheid mis ik in de gestalttherapie.

Vanuit het niet positioneren van de context van de cliënt kan ik té eenzijdig partijdig worden met de cliënt met alle eerder vernoemde gevolgen van dien.

Een belangrijke vraag die ik me stel is: ‘is de meerzijdige partijdigheid geen voorwaarde om contextueel gericht therapie te kunnen doen ?’

Ik denk het wel.

De gestalttherapie is een procestherapie en vertrekt niet vanuit een vooropgesteld kader. De contextuele therapie doet dat wel. Het kader wordt opgelegd. Van daaruit moeten we met onze cliënt vertrekken. Het is directief.

Eenzijds vertrekt gestalttherapie niet vanuit een vooropgesteld kader, maar is vanzelfsprekend ook niet waarde vrij. De therapeut vertrekt sowieso vanuit een kader, zijn eigen kader. Het kader van het contextuele denken wordt deel van zijn eigen kader. Dit wordt de achtergrond van waaruit hij werkt met cliënten.

De gestalttherapeut vertrekt niet van daaruit. Hij laat de cliënt vertrekken vanuit wat hier en nu aanwezig is en gaande weg, vanuit wat hij zich in het contact met zijn cliënt gewaar wordt, brengt hij zichzelf in, en dus ook zijn denkkader.

Ik vind het belangrijk om van bij de aanvang de cliënt op de hoogte te stellen vanuit welke denkkaders ik werk. Mijn manier van werken is nog steeds zo, dat ik het proces van de cliënt volg en werk met wat zich aandient in het hier en nu, in het veld van de cliënt en mijzelf. Dit is de wijze waarop ik beide probeer te combineren. Ik vind dat beide denkkaders ook mekaar niet tegenspreken. Daarom ervaar ik ze ook als zeer aanvullend.

Ik geloof nog steeds heel erg in de kracht van het werken in het hier en nu met de cliënt. Het terugbrengen van alles op de contactgrens. Want, zoals de gestattheorie zegt, is daar, op de contactgrens alles aanwezig : de cliënt en zijn gehele context (de cliënt en zijn situatie). Heel sterk en zeer goed werkbaar binnen de gestalt vind ik het uitgangspunt dat de relatie tussen de cliënt en de therapeut het eerste gegeven is waarmee we rekening moeten houden (dat is het eerste experiment waar we voor komen te staan) en dat we kunnen onderzoeken. Daar is immers alles aanwezig. Zo kunnen we heel dicht bij de cliënt blijven en het tempo van de cliënt volgen.

We dienen de cliënt 'aware' te laten worden van wat er op de contactgrens gebeurt. We vertrekken niet vanuit een oordelende houding van wat goed of slecht is. Ook hier focussen we niet enkel op het pathologische (cfr. contextuele). We onderzoeken immers ook wat de betekenis, de functie, het ondersteunende is geweest aan de patronen van de cliënt die hij ontwikkeld heeft in zijn vroegere context (gezin van herkomst) en die nu nog werkzaam zijn. Wat de cliënt nu brengt als storend (pathologisch) is in eerdere contexten een middel geweest om zich af te stemmen op de context en is dus helpend geweest om te overleven in deze context.

Dit inzicht kan de cliënt helpen dit te accepteren en zodoende verder de huidige behoeften te onderzoeken en af te tasten.

Vanuit eigen 'awareness' de 'awareness' van de cliënt vergroten is eigenlijk het doel van de gestalttherapie. Volgens de gestalttheorie (de ervaringscyclus – Zinker) volgt dan vanzelf actie. (gewaarworden – 'awareness' (beseffen) – mobiliseren van energie – overgaan tot actie – contacteren – terugtrekken).

De actie is hier inherent aan het proces en het gaat daarom niet over actie in de context. Het is niet zoals bij de contextuele therapie een vooropgesteld doel. Alhoewel het dus eigenlijk ook in de bedoeling ligt.

De actie is in het contextuele denkkader verbonden met zelfafbakening en zelfvalidatie.

Het gaat over actie in de context. Over terug investeren in de context, van waaruit dan de zelfvalidatie volgt. Bij gestalt zie ik dat niet zo duidelijk.

Ik denk dat we wel aandacht moeten hebben om vanuit het contextuele denkkader niet te vlug tot actie in de context te willen overgaan. Het gevaar bestaat immers dat we te veel gaan sturen. Verhoudingsgewijs vind ik dat er te weinig aandacht besteed wordt aan het moratorium en aan handvatten om met de kwesties waarmee we in het moratorium te maken krijgen, te werken.

Hier ben ik blij dat ik kan terugvallen op mijn 'gestaltvaardigheden'. Dat is wat ik als een gemis ervaar binnen de contextuele therapie.

Nochtans is het mijn overtuiging vanuit mijn ervaring dat dit moratorium cruciaal is voor het verloop van de therapie. Het is ook mijn ervaring dat het teveel bezig zijn met het kader (sterkte van contextuele) ook het gevaar inhoudt dat we ook te veel bij het inzichtelijke, het rationele blijven. We mogen de cliënt niet de illusie geven dat enkel het inzicht hem zal helpen. Vanuit het inzicht naar de 'awareness' gaan en in de ervaring van het hier en nu brengen is de sterkte van gestalt.

Persoonlijk probeer ik daar als volgt mee om te gaan :

Ik kan het belang van actie ondernemen in de context, zoals we dat vanuit contextuele meegekregen hebben, zeker onderschrijven. Ik voel daaromtrent echter ook een grote voorzichtigheid. En als na onderzoek blijkt dat de cliënt daar niet voor kiest, dat niet aankan, dan is hij niet mislukt. Dat recht heeft hij en daarmee volgt hij op dat moment ook waar hij aan toe is. En binnen gestalt is dat goed. Het contacteren, waar volgens mij vanuit gestalt de zelfvalidatie ook plaatsvindt, wordt dan ook niet echt volbracht. Het niet ondernemen van actie wordt echter niet negatief geconnoteerd, maar is een ervaring, die ook wordt ook geïntegreerd (is ook het 'zichzelfven').

Bij het contextuele denken interpreteer ik dat de cliënt geen zelfvalidatie verwerft zonder actie in de context. Ik ervaar het hier alsof het wel een negatieve connotatie krijgt. Daar heb ik moeite mee, omdat de realiteit dikwijls zo is dat de context niet steeds openstaat voor de dialoog.

5. Casusbeschrijvingen.

Casus 1 : Nele

Deze casus heb ik in het eerste opleidingsjaar ingebracht voor supervisie. Ik kies ervoor om hem opnieuw te bespreken, omdat ik ermee wil illustreren dat juist de houding van de meerzijdige partijdigheid de cliënt meer heeft geholpen om beweging te krijgen in haar balansen in haar belangrijke relaties uit haar context.

Nele (34 j) kwam in therapie omdat ze problemen ervaarde in haar contacten met mensen. Ze voelde zich minderwaardig en kon niet opkomen voor haar mening. Ze voelde zich vaak verkrampd en ademde oppervlakkig. In contact met haar omgeving ervaarde Nele veel angst. Ze is jongste uit een gezin van 4 kinderen (2 broers en 1 zus). Vader en moeder zijn 12 jaar geleden gescheiden. Vader had een alcoholprobleem. Hij was een verbitterd man en zonderde zich af van het gezin. Met de kinderen had hij een slecht contact. Hij vernederde moeder en was erg jaloers ten opzichte van haar. Er was zeer veel ruzie in het gezin. Moeder kon soms aanvallen van kwaadheid hebben. De kinderen waren daar bang voor. Alle kinderen hebben sinds jaren geen contact meer met vader. Nele had het gevoel tussen de twee ouders in te zitten en zich niet te kunnen positioneren tegenover de ene zonder deloyaal te zijn tegenover de andere. Zij voelt walging en haat ten aanzien van haar vader.

Ik bracht deze casus aanvankelijk in supervisie omdat ik het gevoel had, ondanks het feit dat de cliënt hard werkte en er meer zelfafbakening begon te komen, we toch ergens bleven vastzitten. Er kwam weinig verandering in haar relaties in haar context.

In de therapie focuste ik me vooral op de zelfafbakening van Nele. Hoe organiseerde zij haar wisselwerking met de omgeving? Ze kon zich meer 'aware' worden van eigen behoeften en er meer verantwoordelijkheid voor nemen. Ik was daarbij niet meerzijdig partijdig. Ook al probeerde ik wel te onderzoeken hoe Nele's relaties in haar context waren.

Wat veranderde in de therapie toen ik wel meerzijdig partijdig ging zijn ?

1. Ik ging vader af ten toe te sprake stellen. Ik probeerde zijn kant van de zaak te belichten en voeling te krijgen met zijn verhaal. Zo ontdekte Nele dat zij alle verantwoordelijkheid voor de ellende in haar jeugd bij vader legde en dat ze moeder ontsloeg van alle verantwoordelijkheid daarvoor.

Nele vertelde concreet dat moeder vaak zeer agressieve uitbarstingen kon hebben, waar de kinderen bang van waren. Vader werd daarvoor ook verantwoordelijk geacht... 'zo kon hij de kinderen troosten en haar in een slecht daglicht stellen'. Ik nodigde haar uit of ze het ook kon bekijken als 'moeder die door bepaalde omstandigheden over haar toeren ging en vader die er dan alsnog was om hen te troosten'. Nele kon dit wel zien.

Nele heeft twee kindjes en vertelt vaak hoe blij haar familie daarmee is en hoe de kinderen ook verbindend werken tussen de gezinsleden. Dan vraag ik wat deze kinderen voor vader zouden betekenen en hoe het voor haar kindjes is om hem niet te kennen. Ze vindt het jammer

voor vader en ook zijn eigen schuld. Voor haar kindjes vindt ze dat geen probleem. Liever dat ze één goede opa hebben (schoonvader) dan ook nog een 'slechte' opa.

2. Ik ging de gezinnen van herkomst van vader en moeder bevragen.

Daardoor merk ik dat Nele daar zelf ook mee bezig is. Zij stelt zich die vragen over de geschiedenis van haar vader en moeder ook, zegt ze, maar spreekt daar met niemand over. Nu doet ze het wel, hier in de therapie. Ze voelt nog steeds boosheid en walging voor vader, maar hij bestaat wel en ze ziet hem meer in relatie tot haar moeder. Loyaliteit naar vader krijgt meer plaats.

- Nele krijgt meer voeling met haar destructief gerechtigd zijn of hoe zij door haar parentificatie (zondebok, kind dat klein moest blijven, zorgende kind) mede het gezin heeft draaiende gehouden. Nele beseft hoe haar moeder het ook nu nog evident vindt dat ze allerlei dingen doet voor haar. Ze begint te beseffen hoe alle kinderen ook nu nog moeder sparen en niet tegen moeder praten over hun problemen om haar niet te confronteren met hun destructief gerechtigd zijn. Moeder vermijdt immers elke confrontatie met mislukking en pijn. Zij minimaliseert vaak wat er in het gezin gebeurd is en kan de kinderen geen erkenning geven voor het geleden onrecht en hun zorg voor het gezin. Vanuit de houding van de meerzijdige partijdigheid kijken we naar de context van moeder en ontdekt Nele dat moeder geleerd heeft niet te praten over pijn. Over haar broer die in een verkeersongeval omgekomen is, waarmee moeder een zeer hechte band had, kon nooit gepraat worden. Nele weet daar haast niets over. Ook de familie praat daar niet over. Zo kan Nele zien dat het geen erkenning geven van moeder te maken heeft met haar context.

Ook naar moeder toe komt er kwaadheid. Ik laat daar ruimte voor en geef ondersteuning en erkenning. Ik ben partijdig met Nele omdat ze dat dan nodig heeft. Ik blijf alert dat ik voeling blijf houden met de positie van moeder. Nele moet moeder nu niet begrijpen, maar ze kan wel zien dat het met de context van moeder te maken heeft.

3. Ik nodig haar uit om de posities van de broers en zus te bekijken.

Er komen gesprekken met haar broers op gang. Ieder van hen is op zijn manier ook bezig met de relaties in het gezin en hun geschiedenis.

Ze kan zien hoe zij en Rico nog steeds voor elkaar zorgen zoals ze dat vroeger deden en ze kan zicht toelaten te voelen hoe zwaar dat nu soms voor haar is. Ze beseft dat Rico eerder over zijn problemen zal praten met haar dan met zijn partner en dat ze dat eigenlijk niet wil, dat ze dat eigenlijk niet zo 'passend' meer vindt.

Ze is kwaad op Bernd, omwille van de vaderrol die hij opnam in het gezin en omwille van het feit dat hij haar de les spelde omdat hij ook dat mandaat van moeder kreeg. Ze kan dit wel zien als zijn manier om moeder te helpen, maar niet als zijn manier om ook voor haar zorg te dragen. Daarvoor is ze te kwaad op hem. Ze ziet wel dat hij ook niet gelukkig is en het zeer moeilijk heeft in relaties.

We tasten deze relaties wel af. Ook de kant van de broers krijgt een plaats en ondertussen geven we ruimte aan haar kwaadheid.

Het wordt Nele ook duidelijk dat haar zus Annick bemiddelt (en dus zorgt) tussen Bernd en de anderen. Haar positie wordt dus ook duidelijker.

4. Haar relatie met Freek (partner)

We onderzoeken wat het effect is op Freek van wat er bij Nele gebeurt en verandert, wat dat voor hem betekent. Zo onderzoekt Nele de balans tussen hen beiden en stelt ze vast dat Freek

zeer zorgend is voor haar en dat zij niet zo veel weet over hem. Hij vertelt immers niet zoveel over zichzelf. Ze voelt zich dankbaar voor zijn zorg en kan hem daar erkenning voor geven. Ze spreekt ook met hem over haar verlangen om hem beter te leren kennen en over haar bezorgdheid over hoe het met hem gaat.

5. De relatie tussen Nele en mij

In een sessie blijkt dat Nele het moeilijk heeft om haar eigen gevoel ernstig te nemen. Ze veroordeelt zichzelf in haar prikkelbaarheid, in haar verdrietig zijn : ‘Het heeft lang genoeg geduurd’. Als we er dieper op ingaan blijkt dat Nele ook hier in therapie haar ‘best’ wil doen om de ‘goede cliënt’ te zijn. Ze denkt dat ze moet ‘beter’ worden, dat ze ‘vorderingen’ moet maken. Ze wil mij het gevoel geven dat de therapie zinvol is voor haar en dat ik dus een goede therapeute ben. Ze wil erkenning van mij.

Bij mezelf herken ik inderdaad een bezorgd gevoel. Ik wil haar zo graag helpen. Ik vind het jammer als ze zich zo slecht en minderwaardig voelt. Ik wil haar bemoederen. En ik wil inderdaad ook de ‘goede therapeute’ zijn. Daardoor probeer ik ook erkenning voor mezelf te vergaren.

De houding van de meerzijdige partijdigheid heeft me geholpen om dit bespreekbaar te stellen met Nele, de link te maken naar haar eigen context en te zien dat haar nood aan erkenning van mij te maken heeft met haar nood aan erkenning van vader en moeder.

Daardoor komt mijn positie als therapeut zowel voor Nele als voor mezelf weer duidelijk te staan (afbakening van mezelf als therapeut).

Casus 2 : Wouter en Britt.

Wouter heeft agressieaanvallen tav zijn vrouw en kinderen (verbaal, niet fysiek). Daarna wordt hij erg depressief.

Dikwijls heeft dat te maken met angst om dingen niet aan te kunnen of om niet te kunnen beantwoorden aan wat hij denkt dat van hem verwacht wordt (vanuit gezin van herkomst: parentificatie van het perfecte kind).

Britt kan niet omgaan met die agressie. Ook haar eigen agressie onderdrukt ze. Ze wil steeds alles onder controle houden en als Wouter een aanval doet neemt zij zijn taken over en/of regelt ze alles zoals hij het wil. Zij heeft het gevoel dat Wouter zijn verantwoordelijkheid niet opneemt. Wouter heeft het gevoel dat Britt alles bepaalt.

In het begin van deze therapie (voor de contextuele opleiding) was het voor mij moeilijk om niet op de stoel van ‘rechter’ te gaan zitten. Ik probeerde wel wisselend partijdig te zijn met beide partners, maar bleef het gevoel hebben dat ik er iets moest mee doen. Ik voelde dat beiden aan mij trokken om steun en erkenning te krijgen bij hun beleving.

We werkten aan het zichtbaar maken van de individuele patronen en hoe die in de relatie op mekaar inhaakten. Hoe ze eigenlijk mekaar blijven parentificeren. Wouter blijft klein ... en lokt (zegt hij zelf) met zijn agressieaanvallen steun van Britt uit, omdat hij weet dat ze steeds inspringt en dan gaat zorgen. Britt blijft zorgen en alles in handen houden, want dan houdt ze controle en dat geeft haar veiligheid. Ze missen echter de intimiteit van een volwassen man – vrouw relatie. Dit uit zich ook in het feit dat ze niet meer vrijen. Britt kan dit niet meer.

Dit inzicht in de patronen bood echter niet voldoende handvatten om meer blijvende verandering teweeg te brengen.

Vanuit de houding van de meerzijdige partijdigheid heb ik geprobeerd met hen te kijken naar de balans van geven en ontvangen in hun relatie. Ik heb hen uitgenodigd om naar mekaar toe te verwoorden hoe zij geïnvesteerd hebben in de relatie, of ze dat van mekaar kunnen zien en wat dat hen doet.

Daarna legden we de link naar hun gezinnen van herkomst. Ik heb voorgesteld dat ze beurtelings aan mekaar daarover gingen vertellen. Daarbij probeerde ik meerzijdig partijdig te zijn met alle leden van de context (taal, aard van vragen, enz).

Het werd duidelijk dat Wouter zijn agressie te maken had met zijn destructief gerechtigd zijn. Hij kon nooit goed doen voor moeder. Als zwakkere student werd hij steeds vergeleken met zijn broer die het veel beter deed en die uiteindelijk een succesvol advocaat is geworden. Moeder schaamde zich voor Wouter.

Britt is vaak gekwetst geworden door de agressie van vader. Die uitte zijn agressie op een zeer vernederende, destructieve manier naar moeder en de kinderen (3 dochters). Moeder liet hem begaan en beschermde noch zichzelf noch de kinderen. Als Britt het niet onder controle had werd ze zeer erg gekwetst. Britt heeft het dus als zeer onveilig ervaren om zich kwetsbaar op te stellen. Daarom vermijdt ze intimiteit.

Het is belangrijk om het onderzoekend karakter te onderstrepen van de link die we in therapie leggen naar hun respectievelijke gezinnen van herkomst. We onderzoeken hun balansen van geven en ontvangen in hun context.

Het is niet de bedoeling om een vonnis te vellen en/of een schuldige aan te duiden voor hun relationele problemen. Wat er nu mis gaat heeft immers te maken met hoe de wisselwerking tussen hen beiden is. In het verleden liggen wel handvatten die ons nu kunnen helpen.

Opvallend was hoe ze beiden geraakt werden door het verhaal van de andere. Zo konden ze elkaar erkenning geven en projecties terugnemen (zelfafbakening) Hier had ik het gevoel dat zijzelf aan het werken waren en niet ik.

In supervisie (niet de supervisie vanuit de contextuele opleiding) bleek dat een valkuil voor mij in deze therapie is : het feit dat Britt appel doet op het 'perfecte kind' in mij. Als zeer 'zorgend kind' zegt ze dat ze de therapie goed vindt, ze verwijst mensen door, enz. Ik merk dat mij dat niet koud laat... ik krijg erkenning... en dat ik moet opletten dat ik niet zeer erg mijn best ga doen om zelf te werken. Ik hoor daarin een soort verwachting dat ik het moet weten, dat ik een oplossing moet zoeken (behoefte van Britt). Dan moet zij zelf niet werken, zich niet kwetsbaar opstellen, wat ze vanuit haar context heeft geleerd te vermijden. Ik ga in op wat ze verwacht en verlies daardoor Wouter een stuk uit het oog.

Mijn awareness heb ik nodig om te voelen wat er tussen ons aan het gebeuren is.

De houding van de meerzijdige partijdigheid helpt me om de link naar de context van de cliënt en naar mijn eigen context terug te maken.

Litteratuur

BOSZORMENYI – NAGY, I., en BARBARA KRASNER, Tussen geven en nemen – over contextuele therapie, De Toorts, 2002;

BOSZORMENYI – NAGY, I., Grondbeginselen van de contextuele benadering, De Toorts, 2000.

MICHELSEN, M; VAN MULLIGEN, W; HERMKENS, L, Leren over leven in loyaliteit – over contextuele hulpverlening, 1999.

SCHLÜTER, D, In het voetspoor van Ivan Nagy, voortgezette opleidingen Amsterdam, 1990.

VAN HEUSDEN, A; VAN DEN EERENBEEEMT, E.M, Balans in beweging – Ivan Boszormenyi – Nagy en zijn visie op individuele en gezinstherapie, De Toorts, 1992.

Reader introductie contextuele hulpverlening, Leren over Leven.

Reader tweede jaar basisopleiding contextuele hulpverlening, Antwerpen 2003 – 2004.